

Obletnica

Praznovali smo drugo obletnico splošne narodne ustaje na Primorskem in prevzema oblasti s strani ljudstva. Prav tiste dni je ZVU za Goriško odvzela oblast tistim, ki so jo doslej v imenu ljudstva izvrševali. Bili so to voljeni organi ljudske oblasti, prvi predstavniki širokih ljudskih množic in izraz teženj in volje ogromne večine slovenskega in italijanskega prebivalstva.

Znano je, kako je z narodno osvobodilno borbo rastla in se krepila ljudska oblast. Še pred polomom Italije so po naših vaseh obstajali odbori, osnutki kasnejše oblasti, ki so že takrat opravljali gotove oblastvene posle. To priča izbruh ljudskih množic ob zlomu Italije, ki so preko noči razbile ves fašistični upravni aparat in postavile svojo oblast, ki je, četudi še neizkušena, bila v takratnih razmerah postavljena na najbolj demokratičen način. S tem dnem začenja za vso Julijsko Krajino nova zgodovina.

Mussolinijeva vlada je morala odstopiti 25. julija, vendar se do poloma italijanske armade ni v ničemer bistveno izpremenila politika in uprava takrat nastopajoče Badogliojeve vlade. Ostali so isti upravni organi, ki so jih vodili taisti prejšnji verni služabniki fašizma in fašisti sami. Ostali so isti zakoni, s katerimi so fašistični krvniki in njihovi sluge »zakonito« raznarodovali in uničevali naš narod. Badogliojeva vlada ni prav ničesar ukrenila, da bi se razmere v naših krajih spremenile. Nasilje nad našim ljudstvom se je nadaljevalo, nadaljevala se je borba proti partizanskim edinicam, po nekaterih krajih še s poostreno srditostjo.

Badoglio je takrat izjavil: »Vojna se nadaljuje« in se je nadaljevala vsedokler niso zavezniške armade in notranji odpor ljudstva prisilili Badogliojevo vlado na brezpogojno kapitulacijo. Taka je bila situacija takrat in taki zakoni 8. septembra 1943.

Kakor receno, je po vsej Julijski krajini ljusivo s suo odpravilo osovraženi fašistični aparat. Postavilo je svojo ljudsko oblast. Od starega fašistnega aparata ni ostal kamen na kamnu. In gotovo ni brez razloga val ljudskega ogorčenja z enim mahom vpepetil za vedno tisto kar je bilo »zakon« za zatiranje in zaslužjevanje. Na skupnih zborih volilcev so bili soglasno izvoljeni Narodno osvobodilni odbori, ki so ves čas junaške borbe, ki ji ni primera, zvesto ostali na čelu junaškega ljudstva. Z neprestano mobilizacijo novih sil so krepili Narodno osvobodilno vojsko, ki je igrala na tem ozemlju, kot malokje, veliko in zelo važno vlogo. In prav Zavezniške vojske v Italiji so dolžne največjo hvaležnost za pomoč, ki so jim jo nudile Partizanske edince IX. in XI. Korpusa s tem, da so nenehno preprečevale promet, prevoze ojačanj in materiala sovražne nemške vojske na italijansko bojišče, s tem, da so vezale nase precejšnje število sovražne vojske in mu živo silo uničevale na naših tleh. In prenekateri borec NOV je pustil svoje življenje na železnici, na mostu, ki je polagal mino z namenom, da prepreči prevoz čet na južno bojišče, kjer sta vodila borbo V. in VIII. Armada.

Za to vojsko, za te cilje so delali in žrtvovali Narodno osvo-

DEMOKRATIČNO OBLAST UKINJAJO

Zavezniki uvajajo svojo „demokracijo št. 11“ - Ljudstvo odločno brani svoje pridobitve - Na nasilno uvedbo fašistične civilne uprave odgovarja ljudstvo: „Ali je Atlantska listina krpa papirja?“

V Londonu so se zbrali vodilni diplomati, da pripravijo načrt o bodoči obliki sveta. Tam osrečujejo in onesrečujejo narode. Na tej konferenci se bo razpravljalo kot eno glavnih vprašanj tudi problem Trsta, Primorske in Istre. Prav v teh dneh pa je primorsko ljudstvo dobilo novo klopoto. Komaj tri mesece je tega, odkar se je jugoslovanska vojska prisilno umaknila iz krajev, ki jih je sama osvobodila, in v listini, ki je bila prej podpisana v Beogradu o dveh conah na Primorskem, je bila prav pod točko, ki govori o civilni oblasti postavljena čudno elastična formula. Po svoji preizkušeni metodi prevrednega političnega delovanja so zavezniki to elastično formulo šele sedaj uporabili: polkovnik Bowman, guverner zavezniške vojaške uprave, je izdal poseben proglas, kjer uvaja diktatorski vojaški režim v coni A, ki je pod anglo-ameriško okupacijo. Ta načrt vojaškega režima je naše ljudstvo krstilo kot »demokracijo št. 11«, ker daje s tem duška svojemu razočaranju nad anglosaško »demokracijo«.

Ne oziraje se na strahovlado nemških in italijanskih fašistov so se jugoslovanski narodi postavili na stran zaveznikov že v dneh Dunkerquea, že v dneh 1. in 2. Goringova letala koventrizirala angleška mesta. Zaupali smo, da mora koncem vseh koncev zmagati pravica in poštenost. Videli smo, kako je bil zapropasčen ves svet ob junaštvu goloroškega naroda, videli smo, kako je v najtežjih dneh vsa Evropa z vžičenjem gledala na smeje jugoslovanske borbe. Tekla je kri, veliko krvil! Prepričani smo bili, da bosta naše poštenje in predanost zavezniški stvari povrnjeni, če ne drugače vsaj s tisto navidezno poštenostjo, ki je običajna med trgovci, da se pri velikih dobičkih plačujejo procenti. Zavezniška stvar je

bodilni odbori in stotine njihovih članov so padale pod streli sovražnikov ali končale v pregnanstvu v Nemčiji. Ko bo zgodovinar pisal o junaških podvigih našega prebivalstva, ne bo mogel mimo NOO-jev, ne da bi podčrtal vlogo, ki so jo odigrali v času Narodno osvobodilne borbe, ne da bi zapisal, da so to bili organi resnične ljudske oblasti, organi, ki nosijo v sebi vse bistvene lastnosti prave ljudske demokracije.

Dve leti kasneje razpuščajo to oblast oni, ki ji dolgujejo hvaležnost za to, da so sami prihranili prenekatero žrtev v naši skupni borbi proti fašizmu. Pozabljajo se vse obljube in izjave in z neverjetnim cinizmom so udarili po tistih osnovnih pravicah našega ljudstva, za katere je to ljudstvo šlo v borbo in prenašalo žrtve. In da je žalitev popolnejša, se s silo vzpostavlja prav oni sistem, katerega zrušitev je bila predpogoj za uspešni razvoj borbe našega ljudstva za demokratične pravice, za uničenje fašizma, za skupno stvar združenih narodov.

zmagala, zato smo dali mi ogromne, med zavezniki največje žrtve.

Z navdušenjem je naše ljudstvo sprejelo zavezniško zmago pri El Alameinu, izkrcanje na Siciliji, zmago pri Cassinu in ko so stopili na osvobodjena tla Primorske, jih je ljudstvo, ki se je borilo ob strani jugoslovanske armade, sprejelo kot zaveznike. V njih je gledalo ljudi, ki prinašajo in spoštujejo načela Atlantske listine, ki sta jih prva podpisala njih voditelja: Roosevelt in Churchill. V njih so gledali borce, na katere so mislili smeli partizani, ko so noč za nočjo minimalni proge in razstreljevali vlake, ki so vozili na Gotsko linijo vojske in municijo. V njih so spoznali soborce tistih letalcev, ki so se iz sestreljenih letal s padali spuščali na naše ozemlje in za katerih rešitev so naši partizani nešteto tvegali svoja lastna življenja. Toda iz dneva v dan je ljudstvo drugače gledalo na zaveznike: v njih, s katerimi smo se borili ramo ob ramo, je ljudstvo spregledalo ljudi, ki krčevito stremijo po svojih egoističnih interesih!

Atlantska listina, ki vsebuje toliko lepih in visokih besed, je le krpa papirja, če tisti, ki so jo podpisali in ki bi jo morali izvajati, z viška gledajo na zahteve narodov po samoodločbi. Če se angleška in ameriška propaganda še toliko hvali z demokratičnim

sistemom, ki vlada pri njih doma, ji naše ljudstvo nikdar ne bo verjelo, kajti na svoji lastni koži okuša »blagodat« te demokracije. Ne le lepo zvenečih besed! Mi hočemo dejanj!

In dejanja govore dovolj glasno! Tisto oblast, ki si jo je ljudstvo Julijske Krajine izvojevalo v teku svoje narodno osvobodilne borbe, danes ukinjajo. Ko se je 8. septembra 1943. italijanski fašizem zdrobil v prah, so ljudje Julijske Krajine — Slovenci in Italijani — vpostavili svojo oblast, ki so jo izbrali na najbolj tedaj možen demokratičen način. Dve leti je skoraj na vsem Primorskem — razen v mestih — ta oblast veljala. Ne trume SS-ovcev, ne plačana bela garda, ne četniški izrodki, niti vsemogočni Gestapo je nista mogla zatreti. Ljudje so si izbrali to oblast, ljudje so hoteli svobodo, hoteli so demokracijo in so jo znali braniti. Polkovnik Bowman pa je izdal sedaj ukaz, da se ta oblast, ki si jo je ljudstvo izbralo, ukine in se postavi takšna kot jo hoče on! Ali ni morda to anahronistični paradoks?

Zavezniški oficirji so se leta učili v svojih šolah italijanske fašistične uprave, da bi bili sposobni ob času okupacije Italije prevzeti takoj in z vso preciznostjo ves italijanski državni aparat v svoje roke. V naših krajih pa so našli nekaj drugega. V vsaki vasi

imajo ljudje svoj odbor, sami se upravljajo in ne rabijo učenih zavezniških oficirjev. Zavezniški oficirji pa hočejo takšno upravo, kot obstoja po vsej okupirani Italiji in to prav v dneh, ko se za zeleno mizo črtajo meje nove Evrope. Izgleda, da zavezniški oficirji niso spoznali v času svojega bivanja med nami, da tukaj ni več Italija, da je tukaj nastalo nekaj novega, da je ljudstvo, ki je bilo dolga leta tlačeno in preganjano kot noben drugi narod v Evropi končno hoče svojo svobodo, hoče svoje pravice...

Dolga, predolga leta je ta narod trpel krivice, bil je preganjan, ni imel nobenih pravic, bil je suženj. Toda danes je zadeva drugačna. To ljudstvo ima za seboj štiri leta borbe, to ljudstvo si je svojo svobodo priborilo in zanjo položilo težke žrtve in zato ne bo nikoli dopustilo, da bi ta lepa dežela kdaj koli še postala plen imperialistov ali pa celo kolonija.

Ti dnevi bodo zapisani v zgodovini Julijske Krajine. Niso veseli ti dnevi, kot že dolgo niso. Toda ko bodo nastopili svetli dnevi, tisti dnevi, ki jih vsi čakamo, ko bo odpadlo vse tisto kar nas danes še gnjavi in pritiska k tlom, ko bo to ljudstvo svobodno, tedaj tudi o Bowmanovi in Smutovi »demokraciji št. 11« ne bo ostalo drugega kot podsmehljiv spomin.

Ljudstvo ščiti svojo oblast

Nekaj primerov, kako so zavezniki razpuščali demokratično oblast

Začelo se je v Kobaridu

Okrajni guverner Zavezniške vojaške uprave v Kobaridu je 8. t. m. ob 3 popoldne poklical k sebi vse člane Narodno osvobodilnega odbora za Kobarški okraj,

Krivic, ki jo v imenu demokracije delajo našemu ljudstvu je taka, da ne dela časti velikim Zaveznikom. V kolikor ni načrtna in namerna, je prav gotovo znak ne ravno demokratične želje, da se zaščitijo prav oni, ki so se do včeraj nadejali zmage nemških nacistov.

Predstavniki naše oblasti zapuščajo svoja odgovorna mesta z zavestjo, da so do kraja branili interese ljudstva, ki jih je po lastni svobodni volji na ta mesta postavilo.

Ob drugi obletnici nastopa ljudske oblasti pa se nikakor ne zadovoljujemo z opevanjem preteklih zaslug in uspehov te oblasti. Prav radi teh zaslug za splošno stvar demokracije zahtevamo danes, ko je ves demokratični svet zbran na konferenci v Londonu, da se nam vrne ljudska oblast. Ne samo radi naših žrtv in naših zaslug, temveč tudi radi onih osnovnih človeških pravic, ki so bile zagotovljene v izjavami voditeljev velikih Zaveznikov in naše osnovno geslo takrat, ko smo se skupno borili proti skupnemu sovražniku.

da se razgovori z njimi o odredbi ZVU št. 11, ki govori o ukinitvi dosedanje demokratične civilne uprave. Tega razgovora so se razen predsednika okrajnega NOO, ki je bil službeno odsoten, udeležili vsi člani odbora. Guverner je prišel s svojim osebnim tolmačem. Istočasno pa je policija zasedla vse prostore, ki jih je imel na razpolago okrajni NOO. V vidni zadregi se je g. guverner hotel oprostiti rekoč: »Nismo vam nasprotni, vendar moram izvršiti povelje svojih predpostavljanih in vam naznaniti, da ste z današnjim dnem odpuščeni iz javne službe. Do danes niste v smislu odredbe št. 11 predložili nobenega kandidata za javno službo in bom zaradi tega do nadaljnjega sam upravljal občino. Zagotavljam pa vas, da ne bom postavil nobenega italijanskega nameščenca«. Na to izjavo g. guvernerja je pojasnil tajnik okrajnega NOO, da so bili dani g. guvernerju na vpogled sklepi okrajne skupščine, ki je zasedala 25. avgusta na svoji izredni seji. Ponovno je tov. tajnik povdaril g. guvernerju, da člani Narodno osvobodilnega odbora ne morejo in ne smejo ravnati mimo ali preko volje ljudstva, ki jih je izvolilo in jim zaupalo oblast. Ob koncu razgovora je g. guverner vsakemu izmed članov NOO izročil trojezično odpustnico iz javne službe in apeliral, da naj dosednji odborniki, ki

imajo vpliv med prebivalstvom ukrenejo vse, da bi ne prišlo do ljudskih demonstracij. Povlari je še, da iz prostorov, kjer je dosedaj uradoval NOO, ne sme nihče odnesti ničesar drugega kot svojo osebno lastnino.

V Bovcu ne verjamejo obljubam

Zavezniški guverner v Bovcu g. kapetan Beatt je 8. septembra izrazil predsedniku okrajnega NOO željo, da bi se sestel odbor. To se je ob 6 zvečer tudi zgodilo. Policija je že prej zasedla vhod v poslopje NOO. G. kapetan Beatt je na sestanku vsakemu članu okrajnega odbora predložil pismo guvernerja goriškega okrožja g. podpolkovnika Smutsa s katerim so vsi razrešeni službenih dolžnosti, če se ne nameravajo pokoravati odloku št. 11, ki ga je izdala ZVU. Na ta uvod g. guvernerja so odborniki soglasno izjavili, da so bili izvoljeni od ljudstva in da jih potemtakem samo ljudstvo lahko odstavi. Če se pa bodo umaknili, se bodo umaknili pod pritiskom sile. G. guverner je nato odborniku predložil listino, katero naj bi podpisal kot potrdilo, da so odstopili kot predstavniki okrajne narodne oblasti. Nihče od odbornikov ni podpisal tega pač pa so g. kapetanu še enkrat pojasnili, da so pripravljeni

odstopiti samo na zahtevo ljudstva, ki jih je izvolilo.

Odborniki so g. guvernerju pojasnili, da jim ni mogoče sodelovati z upravo, ki postopa diktatorsko, uvaža fašistično civilno upravo ter zatira najosnovnejše ljudske pravice. »Iz londonskega radia smo čuli pozive za borbo in šli smo vanjo z vero, da bodo izpolnjena načela. Atlantske listine, ki zagotavlja pravico samoodločbe vsakega naroda in ne vmešavanje tujcev v notranje zadeve slehernega samostojnega naroda. Slovenci smo ravnali odkritosrčno z vsemi in zahtevamo samo to, kar nam pritiče in kar smo si sami tekom štiriletne narodno osvobodilne borbe priborili. Že v prvi svetovni vojni so nam vse to obljubljali. Na fronto so nam metali letake s 14 Wilsonovimi točkami, katere pa za nas ob koncu vojne niso prišle v poštev. Zabarantili so nas imperalistični Italiji. Toda leto 1918. se ne bo več vrnilo. V letu 1945. je slovenski narod zmagovito dokončal svojo borbo ob strani zaveznikov, preveč je bilo žrtev, da bi se sedaj to ljudstvo moglo

zlahka odpovedati svojim s krvjo priborjenim pravicam. To ljudstvo danes odločno zahteva svojo priključitev k federativni demokraciji Jugoslaviji.

G. Guvernerju so nato odborniki očitali, da Zavezniška vojaška uprava dosledno posluša in sprejema nasvete od tistih, ki so se vse do 1. maja t. l. borili proti nam kakor tudi proti Angležem in Amerikancem. Danes je zaveznikom ljubša hinavščina bivših fašistov in reakcionarjev, kot pa odkritosrčnost pravih predstavnikov ljudstva. G. guverner se je opravičeval, da vrši samo ukaze svojih višjih inštan.

Ob 18.30 uri je bovski NOO zapustil svoje prostore. Tov. predsedniku je g. guverner izjavil, da bodo arhive okrajnega NOO najprej pregledali in potem šele vrnili.

Ljudstvo je vznemirjeno in ogorčeno. V svojih pogovorih primerjajo ljudje fašistični teror in nemško okupacijo s sedanjim stanjem in se sprašujejo kako daleč bo šla Zavezniška vojaška diktatura v svojem postopanju proti volji ljudstva.

Zanimiv pogovor o Mirnu

Prinašamo del stenografirane razgovora med delegatom Zavezniške vojaške uprave in odborniki NOO za Mirenški okraj. Zavezniški major, delegat ZVU, je na sestanku z NOO za Mirenški okraj 7. septembra t. l. naprosil najprej predsednika in tajnika naj si vzameta besede in nasvete, ki jih bo podal kot resne in važne. Kar bo govoril, se bo nanašalo samo na gospodarska in upravna vprašanja, zaradi tega naj odborniki presoja in ukrepajo s tega stališča in ne s političnega.

Tajnik: »Dobro, g. major, toda le v toliko, v kolikor ne bomo navezani tudi na politično stališče.«

G. major: »Gre za dobro vaše ga ljudstva in ne mene samega. Vi boste lahko naprej služili, ljudstvo bo v redu dobivalo vso aprovizacijo in jaz bom z lahko to opravljal svoje delo, če sprejmete pogoje zavezniške vojaške uprave, ki vam jih ponuja v svojem odloku št. 11. Morda ti pogoji niso v vseh točkah za vas popolnoma ugodni. — Sprejmete?«

Predsednik: »Ne moremo jih sprejeti v celoti.«

G. major: »Morda pa bi se dalo kaj več narediti v vašo korist.«

Tajnik: »Zakaj pa je g. polkovnik Bowman v »Zavezniškem glasu« tako odločno povdaril na treh mestih, da se bo odlok št. 11 točno izvajal, pa bodisi z našim sodelovanjem ali brez nje ga?«

G. major: »Če vi kot izvoljeni odborniki ne boste več sodelovali z nami, ali bodo morali tudi vsi vaši uradniki opustiti delo?«

Tajnik: »Člani okrajnega izvršnega odbora smo soglasno sklenili, da zapustimo svoja mesta, če se nam pogoji ne izboljšajo. Ne moremo pa od naših nametščencev zahtevati, da prenehajo z delom, kajti oni so neodvisni in naredijo kar hočejo.«

G. major: »Dobro, kaj se vam pa zdi? Bodo ostali ali ne?«

Tajnik: »Nobenega nismo še o tem vprašali.«

G. major: »Koliko je vas izvoljenih članov odbora?«

Tajnik: »Trinajst.«

G. major: »In koliko je vseh ostalih uslužbencev?«

Tajnik: »Šestnajst.«

G. major: »Da bi ostalo vsaj nekaj dobrih uradnikov, ki bi prišli vpoštev za prehrano, finance, obnovo in eden za tajnika. Jaz prevzamam sam mesto predsednika, pa bo že kako šlo. Vi pa vprašajte vse vaše uradnike če bi ostali na svojem mestu tudi pri meni pod ZVU.«

Tajnik: »Ne, tega ne bom storil, ker če ne bi hotel morda nih-

če več ostati tu, bi si vi lahko mislili, da sem jih jaz tako nagovoril. Najbolje je, da jih vi, g. major, sami vprašate.«

G. Major: »Zelo nespametno delate, sedaj, ko ste si tako lepo uredili delo v vašem okraju, k. imate tako dobro urejene knjige, ali ni škoda vse to zapustiti?« Jaj to je samo za prehodni čas, do mirovne konference, potem boste vi zopet tajnik in vi zopet predsednik. Kakšno škodo boste imeli, ko boste morali vse znova pričeti. Če bi pa ostali še ta kratek čas na svojih mestih, bi imeli potem vse v redu. To je ravno taka škoda, kot če bi kmet kar naenkrat zapustil in zanemaril svojo lepo urejeno kmetijo in šel vandrati!«

Tajnik: »Ne bojte se za nas, g. major. Prav lep primer ste si izbral. Vsak še tako pameten kmet bi še tako lepo urejeno kmetijo zapustil, če bi prišel tujec v njegovo hišo in zagospodaril v njej.«

G. major: (Se v zadregi nasmehne in pogleda v tla).

Tajnik: »Noben tujec še ni nalletel dobro, če je prišel na našo zemljo z namenom, da bi nam kratil svobodo. Strašno osramočeni in pobiti so morali italijanski fašisti od nas, prav tako pozneje Nemci in četniki. Krivca se vedno maščuje in pravica zmagaja. Mi smo gojili vedno velike simpatije do vas zaveznikov, zlasti v tej strašni domovinski vojni, to lahko pričajo zavezniške vojaške edinice, ki so prve prišle na slovensko zemljo. Sprejeli smo jih s pozdravi, z vzklikanjem in s cvetjem. Če vas pa bo ljudstvo sedaj odklanjalo, je to samo vaša krivda.«

G. major: »Saj mi vas ne mislimo zasužnjevat in tlačiti. Kaj vam je prav za prav hudega pod nami in v odloku št. 11 ZVU?«

Tajnik: »Najprej ste nam odvzeli našo Narodno zaščito, potem ste nam vzeli naša ljudska sodišča, ukiniteli ste, odnosno ne priznavate naših pomožnih upravnih ustanov kot sta prehranjevalni urad v Gorici ter urad za obnovo in gradnjo. Mesto tega ste pa obnovili skoraj vse fašistične ustanove v Gorici: SEPRAL, Genio civile, EIDA itd. V vseh teh fašističnih ustanovah ste ponovno postavili na stara mesta vse fašiste, ki so prej verno služili fašizmu. Prva dobrota ZVU, ki smo jo prejeli, je dekret, da moramo plačevati takse za vse zabavne in kulturne prireditve prosluli fašistični ustanovi EIDA v Gorici. Toda vedite, da naše ljudstvo ne priznava teh ustanov in ji ne bo plačevalo takse. Rajši ne bomo prirejali javnih plesov in drugih prireditev ali pa jih bomo pa prirejali samo v privatnih prostorih kot

za časa nemške okupacije.«

G. major: »Mi smo morali radi čimhitreje vzpostaviti normalnega življenja v Julijski krajini postaviti na najvažnejša mesta ljudi, ki so imeli znanje v tem delu. To so sicer bili fašisti, toda prisiljeni radi svoje družinske eksistence.«

Tajnik: »Ne, ni vam bilo potreba jemati teh ljudi ponovno v službo, ker vsa najvažnejša mesta vseh ustanov so bila že zasedena in pravilno urejena od poštenih demokratičnih oseb.«

G. major: »Da, to je bila vojaka, ki je morala potem zapustiti to ozemlje in mesta so bila zoper prazna.«

Tajnik: »Ne, ta mesta nista bila zasedana po vojaških osebah. Še sedaj so vam na razpolago sposobni starejši ljudje, ki ne spadajo več pod vojaško službo. Toda tako ste hoteli sami in delate z nami kot prej Italijani. Še Nemci so nam dovoljevali voliti krajevne župane, a vi, naši zavezniški, nam tega nočete dovoliti!«

Predsednik: »Ljudstvo je užaljeno zaradi teh krivic, ki so prizadete s strani zaveznikov in ne bo mirovalo. Niti v Nemčiji zavezniški ne delajo tega!«

Tolmač: »To je res! Tudi v Italiji, ki je premagana dežela, imajo ljudje od zaveznikov več pravic in se fašistov tam ne vidi. Vsi fašisti iz Italije se zatekajo v Julijsko krajino, kjer dobivajo od zaveznikov vso zaščito.«

G. major: »Saj imate slovenske sodnike, imate slovenske osnovne in srednje šole.«

Tajnik: »Res je, da imamo slovenske sodnike, toda zapisnik razprave mora biti spisan v italijanščini. In kaj nam pomagajo slovenski sodniki, če ti niso ljudski sodniki, od ljudstva izvoljeni. Ti sodniki niso bili v borbi z nami, morda so se celo borili proti nam in celo proti vam. Kako naj taki sodniki pošteno sodijo četnike, domobrnce in fašiste?«... ZVU nam je dovolila dve srednji šoli, to je res, toda kdo bo mogel te šole obiskovati? Naša mladina je dosedaj morala obiskovati samo italijanske šole in ne pozna ne slovnice ne slovenskega pravopisa. Zato je bilo nujno organizirati vsaj enomeščni pripravljalni tečaj za vstop v srednje šole. Toda ZVU je mladini take šole prepovedala in zabranila. Samo v našem okraju je nad 120 otrok, ki zaradi tega ne morejo v šolo. Ali je to prav? Ali se nam ne godi v tem primeru velikanska krivica?«

G. major: »To pa res ni prav! Zakaj pa se je to zgodilo?«

Tajnik: »Zato ker so Zavezniški vojaški upravi fašisti tako

svetovali. Tega je kriva veljavnost italijanskega zakona izpred 9. septembra 1943., proti kateremu se moramo mi sedaj tako trdo boriti!«

G. major: »Ta krivica se vam pa mora popraviti, zato se bom pozanimal.«

Tajnik: »Ni se vam treba truditi za to. Mi smo si sami znali pomagati s partizansko samoiniciativnostjo: mladina je že položila izpite in je pripravljena vstopiti v srednjo šolo. Sedaj se nam vsiljuje še drugo težko vprašanje: Kakšni profesorji bodo učili

Visoke politične naloge in narodna oblast v Gorici

10. septembra zjutraj je guverner Zavezniške vojaške uprave za Goriško cono g. podpolkovnik Smuts sklical člane okrajnega izvršnega odbora za Goriško in vsakemu posebej izročil razrešnico iz javne službe ter se jim zahvalil za vso dobo njihove delavnosti.

Popoldne so bili sklicani še vsi člani mestnega izvršnega odbora. Predstavnik ZVU jim je izročil listino, s katero jih razrešuje dolžnosti službe, ki so jo dosedaj opravljali pri mestni narodni oblasti. Zavezniški oficir je izjavil, da je prišel čas, ko je treba izvesti določbe splošnega odloka št. 11, ker to narekujejo visoke

politične naloge, ki zahtevajo, da se tudi na tem ozemlju uvede isti sistem civilne uprave, kakršnega imajo zavezniški po vsej Italiji. Nadalje je zavezniški oficir obžaloval, da odborniki niso sprejeli odloka št. 11 in sodelovanja z ZVU na podlagi tega odloka. Žal mu je tembolj, ker je Zavezniška vojaška uprava v teku dosedanjega sodelovanja spoznala iskrenost in požrtvovalnost odbornikov. Posebej je zavezniški oficir pohvalil tajnika mestnega izvršnega odbora tov. Gorjana Jordana in dejal ob koncu, da pričakuje od odbornikov še vedno nasvetov in pomoči.

G. major: »Jaz se bom zato zanimal.«

Tako se je nehal razgovor zavezniškega delegata z zastopniki ljudstva. Okrajni NOO za Miren je prenehal s svojim delovanjem.

Kaj mislijo zavezniški

Pred silo se umikamo. Ne zato ker nočemo sodelovati z zavezniški. Nasprotno! Skozi štiri leta smo pošteno in iskreno sodelovali in polagali žrtve za skupno stvar. Jugoslovanske čete so osvobodile Julijsko krajino. Zavezniški so prišli naknadno in našli tu že civilno upravo. Obljubili so, da jo bodo spoštovali. Toda besedo so prelomili. Zavezniški sicer povdarjajo, da rade volje pustijo na svojih mestih vse dosedanje odbornike, toda samo pod pogojem, da se pustijo imenovati od Zavezniške vojaške uprave. To je dokaz, da je uprava dobra in sposobna in ne more biti izgovora, da je treba menjati upravo zaradi nesposobnosti. Angležem in Amerikancem gre za načelo, da hočejo upravne organe imenovati in imeti s tem pravico odstavljanja in nastavljanja po mili volji. Ne zavedajo se, da imajo opravka s suverenim narodom, ki ve kakšne pravice mu pritičejo in da si teh pravic ne pusti kratiti. Osnova demo-

kracije je voljena ljudska oblast, osnova protiljudskega režima je diktiranje in postavljanje uradnikov.

Zavezniški se zavedajo, da nastopajo zanje težave. Tudi ljudstvo bo imelo težkoče. Toda mi smo prebredli že tisoč težkoč in smelo smo prešli vse. Prepričani smo, da bo tega tudi enkrat konec, saj pravica mora zmagati in naš pregovor pravi »po dežju pride vedno sonce!«

„Novi“ ljudje

Zavezniški so že imenovali novo civilno upravo, kateri predseduje advokat dr. Hugues Guido. Poleg njega je imenovanih vrsta drugih odbornikov, s katerimi se danes ne bomo pečali. Zanimivo je, da so v Gradiški brez lastnega privoljenja postavili tov. Gasparinija. Zanima pa nas, kako mislijo zavezniški s temi ljudmi upravljati goriško okrožje proti volji ljudstva.

Iz krvi rdeče mladih partizanov klije roža svobode

Ogromne množice na proslavi bazoviških žrtev

Iz krvi naših prvih žrtev, ki so pred 15 leti padle v Bazovici, je zrasla vsa ta ogromna množica Slovencev in Italijanov, ki se je v nedeljo zlivala na kraj junaške smrti štirih mučenicov, da se pokloni spominu prvih borcev za svobodo in boljše življenje naše ga ljudstva. Peš, na vozovih, na kamijonih, kakor je pač kdo mogel, so romali ljudje iz vseh krajev Julijske Krajine v Bazovico. Celotno Benečani so prihajali, čeprav so jih iz zased napadle ozo povski bande. Ne težavna in dolga pot, niti nevarnosti niso mogle zadržati našega ljudstva, da ne bi priromali na sveta tla, da počastijo spomin tistega dne, ko se je zatirani primorski Slovenec junaško uprl fašističnim zločincem in s tem dal vsemu našemu ljudstvu vzgled in pogum, da je vzdržalo in zmagalo v težki in krvavi borbi proti fašizmu

in nacističnemu okupatorju.

Ker je bilo premalo prostora, je lahko le majhen del množice prisostvoval maši zadušnici. Večina je že takoj po prihodu odšla na kraj ustrelitve, kamor so jim po končani maši zadušnici sledili še vsi ostali.

Pred preprostim spomenikom bazoviškim žrtvam so se razvrstili sorodniki žrtev, slovenski partizani in garibaldinci v uniformah ter skupine z nešteti veneci in rožami, za njim pa morje zastav, pevski zbori in godbe.

Štrel v Bazovici - začetek borbe za svobodo

Ob deseti uri se je začela svečanost. Prvi je spregovoril tov. dr. Jože Dekleva, predsednik odbora mladincev za proslavo bazoviških žrtev, ki je najprej pozdravil predstavnike naše oblasti

in JA, Z.V.U., delegacije Primorcev iz Maribora, Ljubljane, Beograda itd. Pojasnil je pomen dela in žrtev bazoviških junakov, ki so prvi prižgali plamen narodnega upora proti fašističnim okupatorjem.

Za njim je v svojem govoru tov. Pogassi, predsednik tržaškega osvobodilnega sveta, prikazal vpliv, ki so ga imele bazoviške žrtve tudi na italijansko delovno ljudstvo. Z bazoviškimi žrtvami je začela tudi zanje nova doba. Vsa Julijska Krajina se je dvignila k upor, skovala v borbi trdno bratstvo Slovencev in Italijanov in končno premagala zakletega sovražnika svobode in demokracije.

Po dolgem, navdušenem ploskanju in vzklikanju množice italijansko-slovenskemu bratstvu, je spregovoril tov. Bevk, predsednik PNOO za Trst in Slovensko Primorje:

Iz naroda hlapcev je zrasel narod junakov

Posegel je v svojem govoru da-
leč nazaj v preteklost rekoč:
»Skozi stoletja, od kmečkih pur-
tov dalje, smo bili vajeni hlapče-
vanja, ne da bi komu prišlo niti
na misel, da bi se uprl svojim
tlačiteljem. Kvečjemu smo vpili
na gluha ušesa Evrope in priča-
kovali pomoči le od drugih. Po
prvi svetovni vojni, ko so nam
slovesno obljubljali, da bodo tu-
di mali narodi lahko sami odlo-
čali o svoji usodi, smo bili pri-
ključeni tuji, imperialistični drža-
vi. Ne bomo se spraševali v tem
trenutku, zakaj se je to zgodilo.
Ali zato, ker sami nismo ničesar
storili za svoje osvobodjenje, ali
zgolj zato, ker je govorila pravi-
ca močnejših, ki se za šilke sko-
raj vedno izkaže kot krivica

Nesete se bile bolečine, ki
nam jih je zadal fašizem in šele,
ko so padle bazoviške žrtve, smo
do dna spoznali, da smo obsoje-
ni in da z nami ne bo usmilje-
nja. Delo bazoviških žrtev pa ni
bil samo upor proti tujcu-tlači-
tju, ampak obenem tudi upor pro-
ti naši lastni slabosti, oločen
prelom z našo hlapčevsko pre-
teklostjo. Čeprav so bili mladi, se
niso bali dati življenja za pravič-
no stvar in v tem so bili nam
vsem vzorniki in vodniki

Ko je bila podjarmljena šes-
tala Slovenija, je ves slovenski
narod stopil na njihovo pot. O-
svobodilna fronta, ki je združila
okoli sebe vse poštene, rodoljub-
ne Slovence, je nadaljevala in z
zmago dovršila njihovo in njiko-
vih bratov započeto delo.

Najlepše se zahvalimo danes
našim junakom s prisego: Branili
bomo pridobitve težke borbe in
do konca izgradili in očuvali svo-
bodo!

Po eno minutnem molku v čast
padlim žrtvam, je 58 pevskih
zborov iz vseh krajev Julijske
Krajine zapelo žalostinko »Žr-
tvam«. Za zaključitev dopoldan-
ske svečanosti pa je še vsa mno-
žica zapela himno »Hej Slovani«,
nato so številne delegacije polo-
žile vence in rože k spomeniku
bazoviških žrtev.

Sporočilo mirovni kon- ferenci v Londonu

Okoli dveh popoldne pa so se
valile ogromne množice ljudi
proti travniku, kjer je bil postav-
ljen veličastni oder za popoldan-
sko svečanost. Ob treh popoldne
se je začela svečanost s pesmijo
»Pozdrav«, ki so jo zapeli zdru-
ženi pevski zbori pod vodstvom
tovariša Švare. Sledil je govor
tov. Babiča, podpredsednika
Tržaškega okrožja, o narodni
vstaji in dolgoletni krvavi borbi
ter pravicah, ki smo si jih s tem
pridobili. Prekinjali so ga mo-
gočni klici množice: »Hočemo
pravice — hočemo svobodno vo-
litve itd.« Zavedamo se, je rekel,
da nas hočejo opehariti za naše
pravice in ustvariti avtonomno
Julijsko Krajino pod protektorat-
om velikih sil, ki bi služile tu-
jim imperialistom. Mi tem go-
spodom odgovorjamo: Nočemo
biti kolonija — hočemo naše
pravice! Naš današnji zbor
naj bo sporočilo mirovni konfe-
renci v Londonu, da hoče Julij-
ska Krajina s Trstom, Gorico,
Puljem in Reko k federativni de-
mokratični Jugoslaviji! Val nav-
dušenja je zajel množice, ki so
dolgo časa ploskale govorniku za
njegove zadnje izjave.

Za njim je spregovoril tov.
Laurenti, tajnik SIAU in med
drugim dejal: »S podpisi je naše
ljudstvo dokazalo, kaj hoče. Mi
hočemo, da se obljube london-

skega radia izpolnijo, da ne bo-
do samo mornariške obljube, ki
jih odnese voda. Za dosego na-
šega cilja nam ne sme biti nobe-
na ovira nepremostljiva. Če bi
nam bilo kaj težko, se ozrimo
samo po naši zemlji, ki je vsa po-
sejana z grobovi naših junakov
in ob spominu nanje bomo spo-
znali, da ni za nas nobena stvar
nemogoča.

General Dapčević v Bazovici

Po govorih so pevski zbori še
zapeli več partizanskih in narod-
nih pesmi. Niso pa končali svo-
jega programa, ker je med tem
prišla vest, da se bo pripeljal mi-
mo komandant IV. armije gene-
ral Peka Dapčević. Takoj se je
vsula vsa množica k cesti in jo
zaprla tako, da je bil general pris-
iljen ustaviti avtomobil, ki se ga
ljudje takoj obsuli s cveticami.
Navdušeno ljudstvo je dvignilo
generala na ramena in ga odneslo
v Bazovico. V vasi je general sto-
pil na balkon neke hiše, se naj-
prej poklonil bazoviškim žrtvam,
nato pa je imel še kratak govor,
ki mu ga je ves čas prekinjali
množica z navdušenim vzklika-
njem Titu in federativni demo-
kratični Jugoslaviji. Pri odhodu
so se partizanski avtomobili s re-
žavo prebijali skozi množice ljud-
stva, ki jih je ponovno obsipava-
lo z rožami.

Tako se je najlepše zaključila
nedeljska slavnost, ki je ponov-
no potrdila neomajno bratstvo
slovenskega in italijanskega pre-
bivalstva v Julijski Krajini in še
enkrat pokazala vsemu svetu od-
ločno voljo velike večine tukaj-
šnega ljudstva, da si ohrani pri-
porjene pravice in da se Julijska
Krajina končno priključi feda-
tivni Jugoslaviji.

pa je privedla do gospodarskega
padca.

Kar se tiče politične in diplo-
matske ureditve Trsta pa pravi:
»Priključitev Trsta k Italiji je i-
mela tri namene: združiti ponien
Trsta, kot tekmeča Benetk, okre-
piti premoč Italije na Jadrati-
skem morju in izkoristiti Trst
kot oporišče za nadaljno ekspan-
zijo italijanskega imperializma
na Balkanu in v donavski kotli-
ni. Prilastitev Trsta in Julijske
Krajine leta 1918, je pomagala
italijanskemu fašizmu leta 1941
pri vpadu v Dalmacijo in Slove-
nijo.

Nadalje se ugotavlja v članku,
da je predsednik Wilson na Ver-
sailleski konferenci bil proti temu,
da dobi Italija Trst in Slovensko
Primorje. Jugoslavija je izgubila
Trst in Slovensko Primorje na
tej konferenci iz naslednjih raz-
logov: pripravljenost Jugoslavi-
je na pogajanja z Italijo in od-
stopitev Julijske Krajine in Reke
v njeno korist, dalje ni imeja
svojih vzrokov samo v nepovolji
ni politični mednarodni situaciji
tedanje Jugoslavije, ampak tudi
v notranji politiki.

Članek končuje: »Vprašanje
Trsta je brez dvoma, kot tudi ve-
čina drugih narodnostnih vpra-
šanj, težko vprašanje, vendar pa
ga je lahko rešiti v demokratič-
nem duhu. Vprašanje Trsta mo-
re biti in tudi bo rešeno samo z
združenimi močmi italijanske in
jugoslovanske demokracije.

Veliko zborovanje v Ljubljani za priključi- tev Primorske

Prebivalstvo Ljubljane se je dne
8. t. m. v veličastveni manifesta-
ciji v spomin bazoviških žrtvam
zbralo na Kongresnem trgu in
zahtevalo priključitev Primorske
s Trstom in Istro k Jugoslaviji.
Vsa Ljubljana je bila preplavije-
na in zavita v transparente in
zastave. Na Kongresnem trgu je
spregovoril podpredsednik na-
rodne vlade Slovenije dr. Mari-
jan Breclj, ki je počastil spomin
bazoviških žrtev in poudaril nji-
hov pomen v borbi primorskega
ljudstva za svobodo. Med drugim
je dejal, da je ob kapitulaciji I-
talije izbruhnil na Primorskem
pravi narodni upor, ki je dal
ljudstvu po tolikih letih sužerij-
stva oblast v roke. Zločinska
reakcija je kriva, da še vedno ni
rešeno vprašanje Trsta, Istre in
Primorja. Proti tej reakciji gre
danes naš boj, v katerem bomo
zmagali le z nezlomljivo enotno-
stjo, s kakršno je vodila Osvob-
odilna fronta ljudstvo tudi do-
sedaj vedno k zmagi. Na tem
velikem zborovanju je bila spre-
jeta posebna resolucija, ki pov-
darja voljo vseh Slovencev, da
se Trst z Istro in Primorjem pri-
ključi k Jugoslaviji. Posebno pi-
smo je bilo poslano tov. maršalu
Josipu Brozu - Titu.

Pismo maršalu Josipu Brozu-Titu

Prebivalstvo Ljubljane vam kot
tolmač slovenskega naroda pošil-
ja z današnjega manifestacijske-
ga zborovanja plamteče ozdra-
ve kot edinemu legitimnemu
predstavniku jugoslovanskih na-
rodov v njih polpreteklih osvob-
odilnih borbah in v današnji
borbi za obnovo, moč in veličino
Jugoslavije. Spominjajo se straš-
nih žrtev fašističnih zveri na Slo-
venskem in v hrvatski Istri, pred-
vsem pa bazoviških žrtev v Tr-
stu, se vam iskreno zahvaljuje za
vaše in vaše vlade napore, da se
v tem delu Evrope končno po-
pravi krivica, ki se je našemu
narodu prizadela po prvi sve-
tovni vojni. Prepričano je, da bo-
ste s svojo vlado te napore na-
daljevali in še stopnjevali do u-
spešnega konca, tako da bo Ju-
goslavija, združena v svojih na-
rodnostnih mejah, lahko postala
resničen branik miru in demokra-
cije. Pridružujemo se z vsem sr-
cem volji, ki izžareva danes iz
ljudskih množic vseh narodov
Jugoslavije in ki se tudi na tem
zborovanju združuje v močnejši
klic: Tujega nočemo — svojega
ne damo! Hočemo Titovo lugo-
slavijo!

Jugoslovanska vlada za pomoč Trstu in Primorju

Minister za trgovino in oskrbo
Nikola Petrovič je na konferenci
tiska v Beogradu na vprašanje,
ali se bo z blagom, ki ga prejema
Jugoslavija od UNRRA-e oskr-
bovala tudi Istra in oni predeli
Primorske, ki so sedaj pod jugo-
slovansko vojaško upravo, izja-
vil:

»Mi smo postavili na tretjem
zasedanju zahtevo, da se v bo-
doče oskrbujejo z UNRRA-inimi
pošilkami ne samo ti kraji, tem-
več tudi oni predeli Julijske Kra-
jine in Slovenskega Primorja, ka-
kor tudi mesto Trst, ki so pod
zasedbo zavezniške vojske. Ge-
neralni ravnatelj, gospod Leh-
man, je dal svetu izjavo, ki so jo
zastopniki odobrili, da bo UN-
RRA oskrbovala tudi te kraje, in
to sporazumno z organi oblasti
na tem področju. Mi smo zastop-
pali stališče, da so ti kraji skupno
z mestom Trstom zaslužili, da
jim UNRRA pomaga. Naš pre-
dlog je bil sprejet.«

Maršal TITO

odlikovan z redom „Zmage“

Z odlokom predsedstva Vrhov-
nega Sveta ZSSR je bil mar-
šal Jugoslavije Josip Broz -
Tito odlikovan z redom »Zma-
ge« za velike uspehe, ki jih je do-
segel v osvobodilni borbi in s tem
olajšal zmago združenih narodov
nad hitlerjevsko Nemčijo.

PREGLED SVETOVNIH DOGODKOV

**Predmirovna konferenca zunanjih ministrov v Londonu - „Tujega nočemo,
a svojega ne damo“ - Inozemski listi o Trstu - Sovjetski glas o Trstu -
Veliko zborovanje v Ljubljani za priključitev Primorske
Pismo maršalu Josipu Brozu - Titu**

Predmirovna konferen- ca zunanjih ministrov v Londonu

Največji dogodek po podpisu
brezpogojne predaje japonskega
imperializma je brez dvoma konfe-
renca sveta zunanjih ministrov
petih velesil, ki je začela s svojim
delom 11. t. m. v Londonu. Zna-
nanji ministri Sovjetske Zveze,
Združenih ameriških držav, Ang-
lije, Kitajske in Francije bodo
na svoji londonski konferenci
pripravili načrte za mirovno po-
godbo z Italijo in bivšimi nem-
škimi sateliti, ki so se vojskovali
na strani nacišistov. Na london-
ski konferenci bodo med dru-
gim obravnavali tudi teritorialna
in obmejna vprašanja Italije, Ro-
munije, Bolgarije, Madžarske in
Finske. Izdelani bodo tudi mi-
rovni predlogi za Nemčijo. Izde-
lani projekti pa bodo predloženi
Združenim narodom v končno
rešitev ob priliki mirovne konfe-
rence, ki se bo verjetno vršila v
prihodnjih mesecih.

„Tujega nočemo a, soo- jega ne damo“

Naše ljudstvo, ki je v tej voj-
ni toliko žrtvovalo in trpelo in ki
je polnih 25 let prenašalo tuji ja-
rem, upravičeno pričakuje pravi-
čno rešitev svojega teritorial-
nega vprašanja in smatra, da se
pri graditvi trajnega miru na tem
delu Evrope morajo pred vsem
upoštevati ne samo etnične in
zemljepisne zahteve, temveč da
mora biti glavno načelo SAMO-
ODLOČBA LJUDSTVA, ki jo
predvideva Atlantska listina.
»Tujega nočemo, a svojega ne

damo«, je klic strnjenege in ju-
naškega naroda, ki je s svojo
splošno vstajo že izrekle svojo
samoodločbo.

Slovenski narod se je v družbi
z ostalimi jugoslovanskimi naro-
di takoj ob izbruhu druge sve-
tovalne vojne v celoti in brez po-
misleka postavil ob bok velikim
zaveznikom in vztrajal v tem bo-
ju kljub najstrašnejšemu terorju,
kljub neznanskemu trpljenju in
nezaslišanim žrtvam vse do zma-
govitega konca. Ob splošni vsta-
ji se je primorsko ljudstvo zave-
dalo, da gre boj za veliko in pra-
vično stvar, vedelo je, da se v
tem boju odloča njihova življen-
ska usoda in da se velika in pra-
vična stvar zavezniških narodov
po drugi svetovni vojni ne bo več
izmalčila v krivico in nasilje.

Inozemski listi o Trstu

Magnien piše med drugim.
»Poglavitno je, da se zavzame
predstavnik Francije v razpravi
za razumljive koristi Francije in
da pokaže globoko zavest o dolž-
nosti sodelovanja pri ugotovitvi
enotnosti petih velesil. Glede I-
talije je videti, da želi Francija
sodelovati z demokratično Itali-
jo in da zaupa v pravično uredi-
tev vprašanj afriških dežel Tri-
politanije in Cirenajke. Potem
pa nadaljuje: »Tudi vprašanje I-
stre mora biti rešeno tako, da se
bodo uvaževale etnične in zem-
ljepisne zahteve, ki so s strani
jugoslovanske Slovenije popol-
noma upravičene, prav tako ka-
kor francoska zahteva po popra-
vi mej v Alpah.

Angleški list »Daily Herald«
piše: »Razlogi za priključitev Ju-
lijske Krajine k Jugoslaviji so
močni. Diplomatski dopisnik i-

stega lista pa pravi, da bo prva
točka dnevnega reda na konfe-
renci mirovna pogodba z Italijo.
Med drugim ugotavlja da bo pri-
šlo do izpremembe italijanskih
meja, ker Jugoslavija, Francija in
Avstrija zahtevajo revizijo meja.

Sovjetski glas o Trstu

»Jugoslavija zahteva, da se ji
odstopi prav vsa Julijska Kraji-
na, ki jo je Italija odvzela Av-
striji po prejšnji svetovni vojni.
Velik del Julijske Krajine nase-
ljujejo Slovence in razlogi za oje-
no priključitev k Jugoslaviji so
močni.

Sovjetski časopis »Svetovno
gospodarstvo« in »Svetovna poli-
tika« pišeta, da ločitev Trsta od
zaleđja pomeni gospodarsko u-
ničenje mesta. Iz tega izhaja, da
so luke Julijske Krajine, Trst,
Pulj in Reka, zaradi svojega po-
ložaja koristnejše za države bal-
kanske - podonavskega sistema
kot za Italijo, ki jo deli od njih
tržaški zaliv. Od dveh luk-te-
kmovalk severnega Jadrana Be-
netk in Trsta je prva preskrbo-
vala predvsem severno Italijo
druga pa balkansko-podonavsko
države. Potem navaja podatke o
etnografski premoči jugoslovans-
kega življa nad italijanskim in
o gospodarskem propadanju Tr-
sta pod italijansko oblastjo. Na
podlagi navedenega kratkega pre-
gleda zgodovinskih dejstev o
Trstu in njegovem gospodarskem
razvoju v Julijski Krajini lahko
ugotovimo, da se je gospodarski
napredek področja in luk opazal
samo v oni dobi, ko so bile poli-
tično združene z državami podo-
navske kotline. Njihova ločitev
od njihovega naravnega zaledja

KAM PLOVEMO?

Dne 10. t. m. so zborovali v
Gorici pod vodstvom g. poro-
čnika Simonija, zavezniškega pre-
stavnika šolstva v Julijski Kraji-
ni učitelji in profesorji. Na kon-
ferenci je bilo okrog 20 oseb.
Med njimi tudi višji nadzornik
g. De-Vetta, prof. Baraga in in-
špektor Kacin.

Pred nami je zapisnik, ki nam
narekuje, da je naša sveta dolž-
nost, da vprašamo zbrano gospo-
do, kaj sploh nameravajo.

Okrog 20 oseb je razpravljalo
o slovenskem šolstvu, o načinu,
predmetih itd. Med 20 je bil edi-
ni prof. Baraga, ki je izlagal svo-
je misli v slovenščini, torej o
slovenskem šolstvu se je na ve-
levažni konferenci razpravljalo
v italijanskem jeziku. Kaj to po-
meni? Naj g. Simoni nikar ne po-
zabi, da je primorsko ljudstvo, ki
se je četrta veka borilo proti fa-

šizmu za svoj jezik, svojo kultu-
ro, slo v borbo na zavezniško
stran zato, da si pribori svoje na-
rodne pravice in je v tej borbi
žrtvovalo na tisoče življenj, žr-
tvovalo svoje domove in imetje,
dalo svoje sinove in hčere v borbi
proti skupnemu sovražniku
Anglije, Amerike, Sovjetske zve-
ze in vseh svobodoljubnih naro-
dov. Naj ne pozabijo, da je isto
ljudstvo za časa okupacije med
sovražnimi postojankami pouče-
valo v svojem rodnem sloven-
skem jeziku. Slovenska mladina
v borbi za svoj nacionalni ob-
stanek, za svoj jezik ni prezirala
smrti. Kako naj ona danes sprej-
me izjavo g. Simonija, ki pravi:
»Zgodovina v slovenskih šolah
bo italijanska, kajti juridično je
to ozemlje v okviru italijanskega
teritorija. V slučaju, da ne bo
dovolj slovenskih učnih moči bo-

General-lajtnant Peko Dapčević

komandant IV. Armije - med svojo vojsko in narodom v Slovenskem Primorju

Od ust do ust je šla vest: »Prišel nas je obiskat komandant IV. Jugoslovanske armade«. Na Krasu je velik vrvež. Vse se pripravlja na njegov sprejem.

Vojaki se opremijo za bojno opremo, mladina pa krasi s cvetjem in zastavami cesto, kjer se bo peljal mimo visoki gost.

Mladina v Opatjem Selu je v jutranjih urah prva pozdravila narodnega generala. Med tem, ko je mladinka Lidija pozdravljala komandanta IV. JA v imenu prebivalcev in mladine Opatjega Sela, so njene tovarišice krasile komandantov avtomobil z rdečimi rožami. Klici: »Živela IV. Armija!«, »Živel maršal Tito!«, »Živela DFJ!« itd. so spremljali komandanta pri njegovem odhodu.

V Kostanjevici je že vse ljudstvo na cesti. Nestrpnost čaka mladina da preda ljubljenski generalu majhen dar, napravljen iz sadja, ki je po 25 letih suženjstva prvič dozorelo v svobodi. »On je — on je« je šumelo med množico, ko so opazili bližajoči se avtomobil okrašen s cvetjem. Mladina je zaprla pot avtomobilu in mala pionirka Vida je vsa srečna predala generalu lepo okrašeno košarico s sadjem, rekoč: »Tovariš general, komandant IV. Armije JA, sprejmite ta mali dar v imenu moje vasi v zahvalno Jugoslovanski Armadi, ki je osvobodila Istro, Trst, Gorico in vse Slovensko Primorje.«

Komandant se je zahvalil mladini in vaščanom za okusno darilo, se poslovil od njih, ter se odpeljal proti Vojski.

Polovica Vojske je požgana Toda ogenj, ki je požgal domove vaščanov, je samo razplamtel v njihovih srcih plamen ljubezni, ljubezni do domovine in njenih hrabrih sinov. Z nepopisnim navdušenjem je pozdravljalo ljudstvo svojega velikega sina, junaka Jugoslovanske Armade.

Skozi slavalok in z zastavami okrašeni Zagrajec se je odpeljal general proti Gorjanskemu, kjer ga je na cesti med Komnom in Gorjanskim že čakala velika množica ljudstva in partizanska vojska s Krasa. Komandant Odreda

Vpisovanje v srednje šole

Pozivamo vse slovensko dijaštvo na Goriškem, da se v celoti vpiše na slovensko srednjo šolo, kakor poziva razpis Zavezniške vojaške uprave. Vsak dijak naj navede vrsto šole, ki jo želi posecati.

Dokažimo z vpisovanjem vsega našega dijaštva upravičenost naše zahteve po slovenskih srednjih šolah.

(nadaljevanje s 3. strani)

mo jih nadomestili z italijanskimi in z italijansko šolo. Če bi pa prebivalstvo bilo nasprotno, imamo dovolj vojakov. Na tem ozemlju jih je 26.000 mož. Naj se zbrana gospoda spomni, da se je med 5. in 6. ofenzivo proti jugoslovanskim partizanom borilo po izjavah londonskega radija okrog 20 elitnih nemških fašističnih divizij, kar pomeni okrog 400.000 do 500.000 mož. Tudi ta doba je bila doba narodnega poleta, vzgoje in kulture naše mladine. Nikakor ne moremo pozreti to, da samo Rim lahko dovoli kdo bo poučeval na slovenskih šolah. To je očitno omalovažanje teženj našega ljudstva, ki vidi v tem novo nacionalno zatiranje.

Prepričani smo, da se bo krivica poravnala in da se bo šolstvo v Julijski Krajini resnično postavilo na take temelje, ki bodo dali naši mladini to, kar želi in potrebuje.

polkovnik Benčič je predal raport in obenem tudi pozdrave in želje, ki jih je poslalo ljudstvo iz Benečije in Furlanije. Ko je ljudstvo poslušalo pozdrave in želje naroda iz Benečije je neprestano vzklikalo: »Vsi Slovenci morajo biti priključeni Titovi Jugoslaviji!«, »Nočemo, da bi tujec gazil po naši zemlji!«, »Živel maršal Tito!«, »Živela Federativna Jugoslavija!« itd.

Ko so klici nekoliko prenehali in je nastala kratka tišina, je komandant pozdravil vojsko in narod s pozdravom: »Smrt fašizmu«. Odgovoril mu je gromki: »Svoboda narodu!« iz zbrane množice in vojske.

Med tem, ko je general pregledoval vojsko, je ljudstvo navdušeno vzklikalo naši vojski, novi Jugoslaviji, narodni oblasti itd. Po pregledu čet, se je razvilo pravo narodno slavlje, ki se ga je vdeležila tudi vojska s svojim generalom.

Vzdramite se

Pričakovalo se je, da se bodo goriški slovenski trgovci, obrtniki, odvetniki, zdravniki itd. že sami zavedli svoje dolžnosti v sedanjem času. Javni napisi nad njihovimi obrati bi morali vsakomur že upoštevati nove razmere. Prišla je svoboda! Fašizem, ki nas je toliko časa pestil, ki je z manganskim poudarkom prepovedoval po goriških ulicah vsako slovensko manifestacijo, pa bodi že izgovorjena ali natiskana, je na tleh, je strt, pobit. Toda naši ljudje še se niso iztreznili, niso še storili iz lastnega nagiba tega, kar bi bili radi že storili.

Toliko se govori o slovenski Gorici! In o njej govore celo slovenski trgovci, obrtniki, gostilničarji itd. Toda nad njihovimi obrati bleste še vedno samo italijanski napisi, kakršne jim je bila vsilila fašistiška strahovlada. Nekaj naših ljudi se je že zavedlo, tudi kak Italijan je med njimi, ki je opremil svoj obrat z dvojezično tablo. A večina — in to je žalostno — se ne zaveda svoje narodne dolžnosti, se ne zgane, se še ni vzdramila.

Naš današnji dopis ni namenjen Italijanom, čeprav živi večina teh od Slovencev, čeprav uporabljajo v svojih obratih slovenščino in ne sprejemajo nobenega pomočnika, ki bi ne znal slovenskega jezika. Italijani sami vedo, da vpraša naš človek, ko pride v trgovino, slovenski. Po našem mnenju bodo ti italijanski trgovci itd. že sami upoštevali izpremenjene razmere, toda čemu naj se Italijani podvzamejo z dvojezičnimi napisi, če njihovi slovenski tovariši ne razbesijo novih napisov, ki bi upoštevali izpremenjeni položaj.

Govori se, da je Gorica slovenska, da je goriška okolica slovenska. To je res! Toda tujec, ki prihaja v Gorico, še in išče in najde šele po hudem trudu in naporu kak slovenski napis.

Vzdramite se! Čez teden dni, čez dva tedna približno nov dopis, v katerem bomo ugotovili, v koliko so prizadeti sloji upoštevali te naše besede v tako resnem času. D

Iz uredništva

Vsled obilice važnega gradiva smo morali odložiti vse dopise »Iz naših krajev«. Po možnosti jih bomo prihodnjič priobčili. Tovariši dopisniki naj vzamejo to blagohotno na znanje.

DROBNE NOVICE

* Jugoslovanski minister za trgovino Nikolaj Petrovič je izjavil, da bo Jugoslavija v najkrajšem času obnovila trgovinske stike s ČSR, Anglijo, Združenimi državami Amerike, Švico in Švedsko, na isti osnovi, kot so ti trgovinski stiki že nekaj časa urejeni s Sovjetsko zvezo.

* Reuterjev dopisnik poroča iz Španije, kako tam prikrivajo nemški kapital in nemška podjetja in da je Francova Španija postala »Mala Nemčija«. Okrog 800 nemških podjetij je dobilo špansko legitimnost in delujejo pod nadzorstvom nemških lastnikov. Najbolj znano med temi podjetji je »Unicolor«, ki se je poprej imenovalo »I.G. Farbenindustrie« in ki ima svoje podružnice po vsej Španiji. Tudi znano kemično podjetje »Bayer« je spremenilo svoje ime in deluje v Španiji, kakor tudi električna družba »Siemens«. Zanimivo bi bilo zvedeti, od česa živi preko 100.000 Nemcev v sedanji Francovi Španiji?

* Na velikem mitingu Bolgarske Domovinske fronte v Sofiji so govorili zastopniki komunistične stranke, predstavniki ljudske »Zveno«, bolgarske ljudske poljedelske zveze, socialdemokratske stranke in še drugih političnih organizacij in povdarili, da je Domovinska fronta v Bolgariji vpustila pravo demokracijo, kakršne v tej deželi še ni bilo. Reakcijska opozicija želi spraviti Bolgarijo zopet v položaj mračne preteklosti, toda Domovinska fronta ne bo odstopila od svojih načel. Bodoče volitve bo izvedla vlada Kimona Georgijeva, ker je ta vlada rešila Bolgarijo pred polomom.

* Predsednik jugoslovanske komisije za vojne zločince, univerzitetni profesor dr. Dušan Nedeljković, je objavil članek, kjer pravi: »Vsakomur mora biti jasno, da je sedanja italijanska vlada moralno obvezana, da zagotovi to, da se fašistični zločinci privedejo pred ljudska sodišča in da našim narodom plača polno odškodnino za uničenje, ki so ga italijanske zasedbene sile prizadejale jugoslovanskim življenjem in materialnim dobrinam. To je edina pot, po kateri se Italija lahko osvobodi odgovornosti za italijanske fašistične zločince.«

* Dosežen je bil popoln sporazum med Anglijo, Ameriko, Sovjetsko zvezo in Francijo glede Tangerja. Španska vlada ni bila pozvana na konferenco, pač pa je bilo Francu sporočeno, da morajo Francove čete zapustiti to luko, ki so jo svoječasno nasilno osvojili. Po tej konferenci postane Tanger zopet mednarodna luka s svojo posebno upravo.

* Iz Albanije poročajo, da so začeli grški monarhofašisti provocirati incidente na grško-albanski meji. Grški fašisti streljajo s topovi na albansko ozemlje. Z mitraljezi pa streljajo na mirno prebivalstvo na albanski strani, ki opravlja svoje delo na polju. Tudi z morske strani so grški provokatorji streljali iz ladij na albansko ozemlje.

* Čehoslovaški ministrski predsednik dr. Fierlinger je v spremstvu svojega ministra za zunanje zadeve obiskal London, kjer je imel važne razgovore z vodilni mi britanskimi politikami.

* V Ljubljani se je pred dnevi mudila posebna delegacija sovjetskih športnikov. Nekateri izmed njih so nastopali na plavalnih in lahkoatletskih tekmah in pokazali svoje svetovne kvalitete. Ljubljanska mladina je sovjetske fizikulturnike navdušeno sprejela.

* Prejšnji teden se je v Pragi vršila velika manifestacija z geslom »Trst Jugoslaviji«. Največja praška dvorana je bila nabito polna in prisotni so z odobravanjem sledili izvajanjem govornikov, ki so povdarjali, kako je z napetostjo in hvaležnostjo čehoslovaško ljudstvo spremljalo narodno osvobodilno borbo v Jugoslaviji. V dvorani so bili tudi napisi z gesli »Jugoslovanski Jadrani — čehoslovaško morje!« in »Jugoslovanski Trst — čehoslovaško pristanišče!«

* Ameriški Makedonci so naslovili na Svet zunanjih ministrov, ki je v Londonu pričel s svojim delom, brzojavko, v kateri prosijo, da posvetijo resno pažnjo vprašanju neodvisnosti združene Makedonije. Istočasno so naslovili brzojavko predsedniku Ljudske fronte, Vlahovu, kjer mu zagotavljajo svojo podporo za svobodno Makedonijo v okviru demokratične Jugoslavije.

* Iz Moskve poročajo, da so ruske čete do sedaj ujele 600.000 vojakov in 148 generalov. Poleg tega so zaplenili ogromno vojnegega materiala.

JAVNI OGLAS

Zavezniška vojna uprava nas je naprosila, da objavimo, da rabijo za nadaljevanje poslovanja občin: tajnike, strojepiske, uradnike i.t.d. za občine: Miren, Dornberg, Renče, Opatjeselo, Komen, Temnica, Štanjel, Rihemberg.

Dva važna tečaja

Odsek za kmetijstvo pri Poverjeništvu PNOO za Slov. Primorje bo priredil na že obstoječih kmetijskih šolah: v Tolminu živinorejski - mlekarski tečaj, v Škocjanu pri Kopru — sadjarsko-vinarski tečaj. Tečaja bosta pričela s 1. oktobrom t. l.

Vsi, ki se zanimajo za zgoraj navedena tečaja naj takoj vložijo prošnjo za sprejem na odsek za kmetijstvo pri Poverjeništvu PNOO v Ajdovščini.

SEST LET VOJNE

V dvorani Tehničnega zavoda v ulici Codelli št. 17 se je otvorila razstava fotografij pod nazivom »Sest let vojne«. Razstavljenih je preko 1000 zanimivih fotografij, kjer je pokazano delo za vezniških narodov in vseh poljih vojnega udejstvovanja. Razstava je odprta vsak dan od 16. do 22. ure zvečer. Vstopnina znaša lir 10. Čisti dobiček je namenjen v dobrodelne namene. (Obžalujemo, da ni na plakati poleg obeh zahodnih velesil omenjena tudi Sovjetska zveza, ki je toliko pripomogla k skupni zmagi!)

KRAJEVNI NOO IZ VOJSCICE

nam sporoča, da se je razdeljevanje prašičev med vaščane izvršilo kar najbolj pravično ter se je vpoštevalo v prvi vrsti najpotrebnejše domačine, ki so bili po okupatorju oropani prašičev in kateri so bili po požigu najbolj prizadeti. Udobili smo 8 prašičev in od teh so odborniki prejeli 2. Ako je kakšen odbornik pozneje prišel do prašičev si jih je pač sam preskrbel.

IZHAJA ENKRAT NA TEDEN — Urednik: J. KRISTIJAN BAVDAŽ — Za list odgovarja: ALOJZ BUDIN — Uredništvo in uprava: GORICA, Corso V. E. III., št. 5/I. — Tel. 377 — Izdaja lista je odobrena od A. I. S. Tisk KATOLIŠKE TISKARNE v Gorici

Vpisovanje v slovenske šole

Vpisovanje v slovenske osnovne šole bo v Gorici in na deželi od 17. do 22. septembra od 10. do 12. ure dopoldne in od 16. do 18. ure popoldne. Vpisovanje bo v poslopih šol; kjer pa so ta razrušena, na občini ali v prostorih, ki jih bodo za to določili. V Gorici bo vpisovanje v osnovne šole v ulici Leopardi in ulici Capella.

Vpisovanje v slovenske srednje šole v Gorici bo v dnevih med 10. in 15. septembrom od 10. do 12. ure dopoldne in od 16. do 18. ure popoldne v prostorih učiteljskega na Corso Verdi.

Prosilcem, ki žele poučevati v ljudskih in srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom

Prosilci naj vložijo prošnjo pri višjem šolskem nadzorništvu v Gorici na poli, kolkovani z 8 lirami, naslovljeni na višjega šolskega nadzornika v Gorici do 20. septembra; prilože naj te-le dokumente:

- 1) Izpričevalo, s katerim dokazujejo usposobljenost za poučevanje ali enakovreden dokument.
- 2) Rojstni in krstni list.
- 3) Zdravniško spričevalo.
- 4) Dokument o dosedanjem službovanju.

Izpitni na slovenskih srednjih šolah

S prvim oktobrom se bodo pričeli sprejemni in popravni izpiti na slovenskih srednjih šolah v Gorici in v Trstu.

Istočasno se začnejo tudi izpiti za vstop v višji razred tistih dijakov, ki so radi vojnih razmer zamudili kako šolsko leto ali kakkega šolskega leta niso čisto dovršili.

Prošnje za pripustitev k izpiti je treba vložiti do 25. septembra pri vodstvu zavoda.

Prireditve v Brdih

Prosvetno društvo »Svoboda« v Humu pri Kojskem priredi dne 16. septembra t. l. ob 16. uri svojo prvo prireditve. Na sporedu je zborna petje, recitacije in dve igri.

O B J A V A

Zdravnik dr. Karol Rutar ordinira zopet v Gorici, na Korzu Verdi št. 23 (nasproti Ljudskega vrta).

Podpora brezposelnim

Urad za Delo v Gorici sporoča da je Zavod za Socialno Skrbstvo z okrožnico z dne 17.5.1945. določil da delavci (moški) ki so ostali brezposelni dne 8.9.1943. ali pozneje in ki niso vložili prošnje za brezposelno podporo ker jih je iskal ali zasledoval okupator, lahko vložijo tozadevno prošnjo tekom meseca na Zavod za Socialno Skrbstvo.

Za pojasnila se prizadeti lahko obrnejo na Urad za Delo ali na Zavod za Socialno Skrbstvo.

IZGUBILA SE JE

bela volnena jopica v korijeri Kobariid - Sv. Lucija ali na cesti. Pošteni najditelj naj jo oida proti nagradi v naši upravi.